

ISSN 2617-9660

DOI: 10.32689/2617-9660-2018-1-1

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР
СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ЕКСПЕРТ: ПАРАДИГМИ ЮРИДИЧНИХ НАУК І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

EXPERT: PARADIGM OF LAW
AND PUBLIC ADMINISTRATION

№ 1 (1) – листопад 2018

*Електронне наукове видання
підготовлене у науковому партнерстві
із Всеукраїнською Асамблеєю
докторів наук з державного управління*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2018

Редакція

Головний редактор

Романенко Євген Олександрович,
доктор наук з державного управління,
професор, академік Української Технологічної
Академії, Міжнародної Кадрової Академії
та Академії наук публічного управління,
заслужений юрист України

Заступники головного редактора:

Федоренко Владислав Леонідович,
доктор юридичних наук, професор,
DrHb-доктор хабілітований наук правничих,
заслужений юрист України

Кислий Анатолій Михайлович,
доктор юридичних наук, професор

Чаплай Ірина Віталіївна,
кандидат наук з державного управління,
доцент

Видається з листопада 2018 року

Періодичність: 12 разів на рік + спецвипуск

Друкується за рішенням Вченої ради
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(Протокол № 10 від 31.10.2018)

Відповідальність за зміст, достовірність фактів,
цитат, цифр несуть автори матеріалів. Редакція
залишає за собою право на незначне редагування
і скорочення (зі збереженням авторського стилю та
головних висновків). Редакція не завжди поділяє
думки авторів та не несе відповідальність за надану
ними інформацію. Матеріали подано
в авторській редакції.

Передрук — тільки з дозволу редакції.

Адреса редакційної колегії:
вул. Фрометівська, 2, м. Київ, 03039

E-mail: irina_pravo@ukr.net <http://maup.com.ua/ua/ekspert.html>

Адреса видавництва:
ДП “Видавничий дім “Персонал”
просп. Червонозоряний, 119, літ. XX,
Київ, Україна, 03039

Editorial

Editorial in Chief

Yevgen Oleksandrovych Romanenko,
Doctor of sciences in Public Administration, Professor,
Academician of the Ukrainian Technological Academy,
International Personnel Academy and Academy
of Sciences of Public Administration,
Honored Lawyer of Ukraine

Deputy Editors:

Fedorenko Vladislav Leonidovich,
Doctor of Law, Professor, DrHb-Doctor
Habilitated Law Sciences, Honored Lawyer
of Ukraine

Kisly Anatoly Mikhailovich,
Doctor of Law, Professor

Iryna Vitaliivna Chaplay,
Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor

Published from november 2018

Pereodisity: Pereodisity: 12 times on a year + one
Published by the decision of Academic council of
Interregional Academy of Personnel Management
(Protocol № 10 from 31.10.2018)

The authors are responsible for the content,
accuracy of the facts, quotes, numbers. The editors
reserves the right for a little change and reduction
(with preservation of the author's style and main
conclusions). Editors can not share the world
views of the authors and are not responsible for the
information provided. Materials filed
in the author's edition.

Reprinting — with the editorial's permission strictly.

Address of the editorial board:
street Frometovskaya, 2, Kiev, 03039

E-mail: irina_pravo@ukr.net <http://maup.com.ua/ua/ekspert.html>

Addres of the editorial:
ДП “Видавничий дім “Персонал”
ave. Chervonozoryanyj, 119 lit. XX,
Kyiv, Ukraine, 03039

Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління : електронне наукове видання : збірник. — 2018. — № 1 (1) — листопад. — Київ : ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018. — 122 с.

ЗМІСТ

Бортник В. А.

Організація місцевої влади
у Французькій республіці:
досвід децентралізації..... 9

Дегтяр А. О., Калюга О. О.

Механізми державного управління
розвитком ринку іпотечного
кредитування в Україні..... 22

Кісілевич-Чорнойван О. М.,

Шашкова-Журавель І. О.
Правові аспекти протидії корупції
на міжнародному рівні 31

Козаченко О. І.

Закордонний досвід та національне
правове регулювання забезпечення
безпеки суб'єктів системи негласних
слідчих (розшукових) дій 43

Лісовська Ю. П.

Творча праця як інвестиційна
вартість кіберкапіталу
у запобіганні корупції:
стан та перспективи розвитку..... 63

Найченко А. М., Куртакова Г. О.

Електронні докази:
реалії сьогодення 72

Nedbálek Karel

The future inclusion of criminal
liability of the robots
and the artificial intelligence
in the Czech Republic 86

Нікітченко В. В.

Адвокатура України
як правозахисна організація..... 96

Романенко Є. О., Чаплай І. В.

Сучасний стан та системний
розвиток форм та методів взаємодії
між державою та громадянським
суспільством в ЄС..... 102

Yakymchuk A. Y., Semenova Y. M.

Aspects of hazard analysis
and critical control points
implementation into Ukrainian industry
in context of rational water
resources use..... 110

Кісілевич-Чорнойван Ольга Михайлівна,

доктор філософії в галузі права, професор Міжнародної Кадрової Академії, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Навчально-науковий інститут права Міжрегіональної Академії управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (044) 490 95 21, e-mail: int.inf.law@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0365-0722

Kisilevych-Chornoyvan Olga Mykhailivna,

Doctor of Philosophy in Law, Professor of the International Personnel Academy, Professor of the Department of International Law and Comparative Law, Educational and Scientific Institute of Law of the Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Str. Frometivska, 2, tel.: (044) 490 95 21, e-mail: int.inf.law@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0365-0722

Шашкова-Журавель Ірина Олександрівна,

доктор філософії в галузі права, професор Міжнародної Кадрової Академії, заступник завідувача кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства, Навчально-науковий інститут права Міжрегіональної Академії управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (044) 490 95 21, e-mail: mizhnar308@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0827-7971

Shashkova-Zhuravel Iryna Aleksandrozna,

Doctor of Philosophy in Law, Professor of the International Personnel Academy, Deputy Head of the Department of International Law and Comparative Law, Educational and Scientific Institute of Law of the Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, Str. Frometivska, 2, tel.: (044) 490 95 21, e-mail: mizhnar308@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0827-7971

DOI: 10.32689/2617-9660-2018-1-1-31-42

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Анотація. Обґрунтовано, що питання міжнародного співробітництва у сфері викорінення корупції є надзвичайно важливою проблемою для сучасної міжнародної спільноти. Незважаючи на це, простежується відсутність належного обсягу міжнародного нормативного масиву забезпечення ефективності універсальної міжнародно-правової системи протидії корупції.

Проаналізовано фундаментальні конвенційні норми Організації Об'єднаних Націй щодо викорінення корупції. Так, звертається увага на криміналізацію окремих категорій суспільно-небезпечних діянь як різновидів корупції та на окреслення кола суб'єктів корупційних діянь.

Конвенції вимагають від держав-учасниць вживати законодавчих, адміністративних або інших ефективних заходів на національному рівні для сприяння викорінення корупції, а також передбачають механізми міжнародної

співпраці в даній сфері. При цьому розмежовуються зобов'язання держав щодо протидії корупції в публічному та приватному секторах.

Також, у статті висвітлено основні аспекти міжнародного співробітництва у боротьбі з виявами корупції на європейському регіональному рівні та підкреслено їх зв'язок з відповідними нормативними актами ООН. Зокрема, досліджено основні напрями нормативно-правового регулювання протидії корупції в рамках Ради Європи та Європейського Союзу. У цих документах зафіксована вимога від держав-членів вказаних організацій криміналізувати окремі види діянь в публічному та приватному секторах, в тому числі: підкуп посадових осіб міжнародних організацій, підкуп членів міжнародних парламентських зборів, підкуп суддів та посадових осіб міжнародних судів. Зокрема, в них передбачена обов'язковість включення в національне законодавство такого покарання за вказані злочини як позбавлення волі. В документах ЄС та РЄ крім іншого на держави покладено зобов'язання співробітництва між собою згідно з положеннями відповідних міжнародних договорів та вживання різноманітних заходів для ефективного викорінення корупції. Авторами підкреслюється, що загальноєвропейське кримінальне право у сфері боротьби з корупцією йде шляхом не уніфікації, а так званої "мінімальної гармонізації".

Ключові слова: корупція, протидія корупції, міжнародне співробітництво, Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Європейський Союз.

LEGAL ASPECTS OF COMBATING CORRUPTION AT THE INTERNATIONAL LEVEL

Abstract. It is substantiated that the issue of international cooperation in the field of elimination of corruption is an extremely important problem for the modern international community. Despite this, there is a lack of adequate volume of the international regulatory array to ensure the effectiveness of the universal international legal system against corruption.

The authors analyze the fundamental United Nations conventions on the elimination of corruption. Thus, attention is paid to the criminalization of certain categories of socially dangerous acts as types of corruption and to outline the range of subjects of corruption.

The conventions require, to varying degrees, states parties to take legislative, administrative or other effective measures at the national level to promote the elimination of corruption, and also provide for mechanisms for international cooperation in this area. In doing so, there is a distinction between the obligation of states to combat corruption in the public and private sectors.

The article also highlights the main aspects of international cooperation in combating corruption at the European regional level and emphasizes their link with relevant UN regulations. In particular, the main directions of regulatory and anti-corruption regulation within the framework of the Council of Europe and the European Union are investigated. These documents require the Member States of the said organizations to criminalize certain types of acts in the public and pri-

vate sectors, including bribery of officials of international organizations, bribing members of international parliamentary assemblies, bribery of judges and officials of international courts. In addition, they provide for the mandatory inclusion in national legislation of such punishment for the specified crimes as imprisonment. The documents of the EU and the Council of Europe, among other things, oblige States to cooperate among themselves in accordance with the provisions of the relevant international treaties and to take various measures to effectively eradicate corruption. The authors emphasize that pan-European criminal law in the field of combating corruption goes along the path of not unification, but the so-called “minimum harmonization”.

Keywords: recreation, recreational activity, institutional mechanism, organizational mechanism, state regulation, mechanisms of state regulation.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення проблема корупції набуває глобального значення, що суттєво перешкоджає економічному зростанню держав, чинить згубний вплив практично на всі сфери життєдіяльності суспільства та особливо негативно позначається на рівні забезпеченості як громадянсько-політичних, так і соціально-економічних прав індивідів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням боротьби з корупцією як на національному, так і на міжнародному рівнях приділяли увагу у своїх працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені: О. С. Бадалова, В. Д. Гвоздецький, Т. В. Ільєнок, М. І. Карпенко, Т. В. Кузнєцова, М. І. Марич, О. М. Юрченко, О. Д. Ярошенко, Н. Свенсон, Н. Роджерс та ін. Однак, невтішно високий рівень корупції в багатьох державах світу, в тому числі, в нашій державі, а також складний і комплексний характер проблеми викорінення корупції обумовлюють актуальність подальших ґрунтовних наукових досліджень в даному напрямі.

Метою статті є комплексне дослідження міжнародно-правової системи подолання корупції.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи універсальну міжнародно-правову систему викорінення корупції потрібно зазначити, що вихідні положення в даному напрямі відображені в Конвенції Організації Об'єднаних Націй “Проти транснаціональної організованої злочинності”, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН в 2000 р. та ратифікована нашою державою (із застереженнями) в 2004 р. Так, ст. 8 і 9 вказаної Конвенції спрямовані на забезпечення криміналізації діянь, що мають ознаки корупції, а також окреслення системи заходів, необхідних для боротьби із зазначеним ганебним злочином. Зокрема, передбачено обов'язок держав-учасниць Конвенції вживати законодавчі та інші заходи, для визнання як кримінально караних таких діянь:

- прийняття або вимагання публічною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої по-

садової особи або іншої фізичної або юридичної особи;

- пропозиція, обіцянка, або надання публічній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для неї або для іншої особи для того, щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію або бездіяльність при виконанні своїх службових обов'язків.

При цьому, категорія “публічна посадова особа”, згідно з досліджуваною Конвенцією, означає особу, яка надає будь-яку публічну послугу, що визначається внутрішнім законодавством держави-учасниці, в якій ця особа виконує такі функції.

Водночас, згідно з вимогами Конвенції на держави покладається обов'язок вживати законодавчі, адміністративні або інші ефективні заходи для сприяння добросовісності, а також для попередження і виявлення корупції серед публічних посадових осіб і покарання за неї. Зокрема, серед вказаних заходів передбачено забезпечення ефективних дій компетентних державних органів у сфері попередження і виявлення корупції за рахунок надання таким органам достатньої незалежності, для недопущення неправомірного впливу на їх діяльність [1].

Також, необхідно зазначити, що одним із центральних міжнародно-правових актів універсального рівня щодо боротьби з корупцією є Конвенція Організації Об'єднаних Націй “Проти корупції”, що була підписана від імені України в 2003 р. у Мексиці у м. Меріда та ратифікована нашою державою в 2006 р. Відтак, на Україну було покладено імперативні міжнародно-правові зо-

бов'язання, викладені у Конвенції, а саме: зобов'язання в частині політики і практики запобігання корупції передбачають необхідність здійснення таких внутрішньодержавних заходів:

- розробка і забезпечення реалізації за участю суспільства скоординованої та ефективної політики боротьби з корупцією на підставі принципів правопорядку, непідкупності, прозорості та відповідальності;

- запровадження та заохочення ефективних видів практики щодо запобігання корупції;

- здійснення регулярного моніторингу та оцінки адекватності правового інструментарію та системи внутрішньодержавних адміністративних заходів, спрямованих на подолання корупції;

- сприяння співробітництву з іншими державами, а також міжнародними універсальними та регіональними організаціями, зокрема, в межах міжнародних програм та проєктів щодо викорінення корупції.

Найважливіші зобов'язання держав – учасниць Конвенції в публічному секторі передбачають необхідність створення та підтримки такої системи приймання на роботу, проходження служби, просування по службі та виходу у відставку державних службовців, в основі якої покладено такі критерії, як бездоганність роботи, здібності та справедливість. Крім цього, з метою запобігання корупції в публічному секторі на держави покладено зобов'язання щодо необхідності забезпечення:

- розробки належної процедури підбору і підготовки кадрів для

зайняття посад, що вважаються особливо вразливими з точки зору корупції, а також ротації кадрів на таких посадах;

- впровадження спеціальних освітніх програм в порядку підготовки осіб для вказаних посад, які сприятимуть правильному та добросовісному виконанню ними своїх функціональних обов'язків, а також допоможуть поглибити усвідомлення державними службовцями ризиків, пов'язаних з корупцією.

- виплати належної винагороди кадрам на вказаних посадах з урахуванням рівня економічного розвитку держави;

- заохочення чесності, відповідальності і непідкупності посадових осіб відповідно до основоположних принципів національної правової системи;

- впровадження та застосування стандартів або кодексів поведінки державних посадових осіб для сприяння добросовісному виконанню функцій держави;

- звітності держави перед суспільством, зокрема, посилення прозорості в її державному управлінні, у тому числі стосовно її організації, функціонування та процесів прийняття державних рішень.

Виходячи із положень вказаної Конвенції, для держав-учасниць передбачено систему заходів, вжиття яких сприятиме подоланню корупції в приватному секторі. До вказаних заходів, зокрема, слід віднести:

- активізацію співробітництва правоохоронних органів з приватними юридичними особами;

- сприяння розробці процедур і стандартів для забезпечення добро-

совісності в роботі приватних юридичних осіб, у тому числі, кодексів поведінки для належного та добросовісного здійснення діяльності підприємцями, а також для заохочення використання добросовісної комерційної практики у відносинах між комерційними підприємствами та в договірних відносинах між ними та державою;

- запобігання зловживанню процедурами, які регулюють діяльність приватних юридичних осіб, у тому числі тими, які стосуються ліцензій і субсидій, що надаються державними органами для здійснення комерційної діяльності;

- сприяння можливості приватних юридичних осіб використовувати механізми внутрішнього аудиторського контролю для надання допомоги в запобіганні та виявленні корупційних діянь;

- забезпечення проходження необхідної процедури аудиту й сертифікації рахунків та фінансових відомостей приватних юридичних осіб.

Потрібно зазначити, що окрема увага в досліджуваній Конвенції приділяється необхідності криміналізації державами таких діянь: підкуп національних державних посадових осіб; підкуп іноземних державних посадових осіб і посадових осіб міжурядових організацій, а також розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою [2].

Суттєвого значення для розвитку системи міжнародного співробітництва по боротьбі зі злочинністю, незважаючи на факультативний характер своїх приписів, відіграє Де-

кларация, прийнята на одинадцятому Конгресі ООН, присвяченому кримінальному судочинству та попередженню злочинності, що відбувся 18–25 квітня 2005 р. Окремі положення цієї Декларації присвячені викоріненню корупції. Так, згідно з п. 24 Декларації правопорядок в державі, а також належне управління публічним майном та публічними справами, визнається надважливим для попередження та подолання корупції. Крім цього, згідно з Декларацією з метою викорінення корупції поряд з ефективними заходами щодо розслідування та кримінального переслідування, необхідним є заохочення культури непідкупності, чесності та підзвітності як в публічному так і приватному секторі [3]. Зазначені положення Декларації майже повністю кореспондують вимоги Конвенції ООН “Проти корупції” та уточнюють їх.

Досліджуючи сучасну систему заходів, що вживаються світовою спільнотою для викорінення корупції на універсальному рівні, необхідно зазначити, що у травні 2016 р. у Лондоні за ініціативою прем’єр-міністра Великобританії Девіда Кемєрона відбувся перший Глобальний антикорупційний Саміт. В роботі Саміту взяли участь представники понад сорока держав світу. Головою делегації від імені нашої держави виступив Міністр юстиції України П. Д. Петренко. В рамках Саміту делегатами держав-учасниць за участю Виконавчого директора Міжнародного валютного фонду, президента Всесвітнього банку та президента міжнародної організації по боротьбі з корупцією Transparency Inter-

national було обговорено ключові проблеми щодо протидії корупції на загальносвітовому рівні. Так, вихідні засади протидії корупції, до яких учасниками Саміту було досягнуто згоди, зокрема, передбачають:

- активізацію обміну даними між правоохоронними органами та банками держав;
- забезпечення доступу до реєстрів бенефіціаріїв компаній;
- відмову у візі за наявності обґрунтованої підозри в корупції.

Важливо зазначити, що Україна приєдналася до спільної Декларації Глобального антикорупційного саміту та зобов’язалась виконувати її положення та здійснювати пріоритетні кроки щодо подолання корупції, озвучені на Саміті для реалізації нової Антикорупційної стратегії та Плану дій, які будуть прийняті у 2017 р. Підтримавши вказану Декларацію, наша держава зобов’язалась забезпечувати за участю державних органів, насамперед, ДФС такі антикорупційні заходи:

- запровадження міжнародних стандартів по боротьбі з відмиванням грошей;
- забезпечення перевірки точності інформації про кінцевих бенефіціаріїв компаній;
- зменшення можливості для корупції в зонах високого ризику;
- налагодження та підтримка співпраці з іншими країнами, міжнародними організаціями і громадянським суспільством щодо впровадження міжнародних стандартів антикорупційної діяльності [4].

Зазначені нормативні акти ООН відіграють значну роль у розвитку загальноєвропейського криміналь-

ного законодавства у сфері боротьби з корупцією, про що досить часто йдеться в преамбулах нормативних актів ЄС та Ради Європи. При прийнятті відповідних документів дані міжнародні організації враховують стандарти кримінального законодавства ООН, місцями дещо піднімаючи їх чи конкретизуючи.

Серед найважливіших актів Ради Європи у сфері боротьби з корупцією вирізняють Конвенцію про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р. та Додатковий протокол до неї 2003 р. і Конвенцію про цивільно-правову відповідальність за корупцію 1999 р. Дані міжнародні акти Україною було ратифіковано у 2006 р.

Загального визначення терміна “корупція” в Конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р. не надано, звідки випливає, що поняття “корупція” для цілей даного документа розглядається, виходячи з внутрішнього законодавства держав-учасниць.

Конвенція відносить до корупції і вимагає криміналізації за такі злочинні діяння, як активний (ст. 2) та пасивний (ст. 3) підкуп національних державних посадових осіб, підкуп членів національних зборів (ст. 4), підкуп іноземних державних посадових осіб (ст. 5), підкуп членів іноземних державних зборів (ст. 6), активний (ст. 7) та пасивний (ст. 8) підкуп у приватному секторі, підкуп посадових осіб міжнародних організацій (ст. 9), підкуп членів міжнародних парламентських зборів (ст. 10), підкуп суддів та посадових осіб міжнародних судів (ст. 11), використання службового становища в

корисливих цілях (ст. 12), відмивання доходів від злочинів, пов’язаних з корупцією (ст. 13), злочини щодо операцій з рахунками (ст. 14), співучасть (ст. 15). Потрібно додати, що Конвенцією надана можливість договірній країні зробити застереження про невизнання чи часткове невизнання кримінальними правопорушеннями дії, згадані у ст. 4, 6–8, 10 та 12, або правопорушення, що пов’язані з одержанням хабара та визначені у ст. 5 [5].

Як і Конвенцією ООН 2003 р., даним документом передбачена відповідальність юридичних осіб (ст. 18).

Згідно з Конвенцією на договірні держави покладено зобов’язання приймати співвимірні, ефективні та стримуючі санкції та заходи щодо фізичних осіб (позбавлення волі з подальшою можливістю екстрадиції) та юридичних осіб (кримінальні та некримінальні санкції, в тому числі фінансового характеру) у разі вчинення таких злочинів; забезпечувати спеціалізацію фізичних осіб та організацій у боротьбі з корупцією, надавати їм достатньої незалежності; вживати заходи для забезпечення співробітництва державних органів та державних посадових осіб з тими органами держави, які відповідають за розслідування кримінальних злочинів і переслідування за їх вчинення; вживати заходи для забезпечення ефективного та належного захисту осіб, які співробітничали з правосуддям, та свідків.

Контроль за виконанням Конвенції покладено на Групу держав проти корупції (GRECO). Процедури оцінки, яка проводиться ГРЕКО, викладені у Статуті організації.

Даним документом також передбачено зобов'язання для країн-підписантів якнайшвидшого співробітництва між собою згідно з положеннями відповідних міжнародних договорів про міжнародне співробітництво у кримінальних справах чи домовленостей, досягнутих на основі однакового законодавства чи законодавчої взаємності. Якщо сторони не є учасниками міжнародних договорів про міжнародне співробітництво у кримінальних справах чи домовленостей, Конвенцією передбачено відповідний механізм співробітництва для розслідування та переслідування кримінальних злочинів, зазначених у Конвенції. Для цього в документі прописані загальні умови взаємної допомоги, екстрадиції, надання інформації за взаємною ініціативою, визначення центрального органу (органів), відповідальних за подання запитів, надання відповідей на запити, виконання таких запитів.

Додатковий протокол 2003 р. до Конвенції про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р. (передбачає криміналізацію дачі та отримання хабара арбітрами (третейськими суддями) та хабарництво присяжних засідателів [6].

Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію 1999 р. спрямована на забезпечення надання можливості захищати свої права та інтереси особам, які постраждали в результаті корупційних дій, включаючи можливість отримання компенсації.

У документі надано загальне поняття терміна “корупція”, однак таке визначення використовується тільки для цілей даної Конвенції.

Згідно з цією Конвенцією на договірні країни покладено обов'язок передбачити: а) у внутрішньому законодавстві для осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, право на порушення судової справи з метою отримання повної компенсації за заподіяну шкоду (матеріальні збитки, втрачену вигоду та нематеріальну шкоду); б) належні процедури отримання компенсації від держави чи, у випадку недержавних установ, від керівних органів таких установ; в) ефективні процедури збору доказів під час цивільного провадження у справі; ефективно співробітничати в питаннях, які стосуються цивільного провадження у справах про корупцію. Також країни повинні передбачити у внутрішньому законодавстві належний захист проти будь-якої необґрунтованої санкції щодо працівників, які мають достатні підстави підозрювати корупцію та які добросовісно доповідають про свої підозри відповідальним особам або компетентним органам.

Конвенція встановлює, що мінімальний строк позовної давності для компенсації завданої корупційними діями шкоди становить 2 роки від дня, коли особа, якій було заподіяно шкоду, дізналася чи обґрунтовано могла знати про заподіяння шкоди або про здійснення корупційної дії та про особистість винної особи. Однак суд не розглядає позов після закінчення позовного строку тривалістю не менше 10 років від дня здійснення корупційної дії [7].

Контроль за виконанням Конвенції також покладено на Групу держав проти корупції (GRECO).

Серед документів ЄС в даній сфері виділяють Конвенцію про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств 1995 р. і Додатковий протокол № 1 до неї, Конвенція про боротьбу з корупцією, до якої причетні службовці Європейських співтовариств або службовці країн – членів ЄС 1997 р., Рамкове рішення про боротьбу з корупцією в приватному секторі 2002 р.

У Конвенції про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств 1995 р. корупція розуміється як хабарництво (в контексті посадового зловживання).

Учасники Конвенції прийняли на себе обов'язок:

- на внутрішньодержавному рівні встановити кримінальну відповідальність за злочини, передбачені в конвенції, ефективно та співрозмірне покарання за їх вчинення;
- встановити юрисдикцію національних судів з прив'язкою до права держави місця постійного проживання або громадянства підозрюваного (обвинуваченого);
- забезпечити притягнення до кримінальної відповідальності та віддання під суд власних громадян у випадку відмови у виданні.

Ст. 3 окреслено питання відповідальності керівництва суб'єктів підприємництва [8].

Протокол № 1 (96/C313/0127 1997 р.) визначає поняття кримінально карної корупції та підстави відповідальності за корупцію, а також передбачає гармонізовані санкції за цей злочин. Ст. 2 дає визначення двом різновидам корупції: пасивної та активної. Суб'єктами корупції визначено посадових осіб, які перебувають на

службі Європейських співтовариств (нині Європейського Союзу) чи в державах-членах (маються на увазі національні службовці держав-членів, які приймають участь у розподілі коштів ЄС). Члени інститутів ЄС не є посадовими особами, але також визнаються суб'єктами корупції (в цьому випадку вони прирівнюються до посадових осіб відповідних органів влади держав-членів).

За загальним правилом справи про корупцію підлягають розгляду за місцем скоєння злочину, а держави – члени ЄС можуть розповсюджувати дію національного кримінального законодавства на акти корупції своїх громадян, скоєні на території ЄС [9].

Покарання за вказані злочини, разом з іншими заходами, повинно включати позбавлення волі.

Коло дії Конвенції про боротьбу з корупцією, до якої причетні службовці Європейських співтовариств або службовці країн – членів ЄС 1997 р. ширше за коло дії Протоколу № 1 Конвенції про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств 1995 р. Вона включила в поняття європейської корупції ті діяння, які спричиняють шкоду не тільки фінансовим інтересам Співтовариств (нині Союзу).

Терміни в даній Конвенції в основному аналогічні відповідним термінам, які містяться у Протоколі № 1 до Конвенції 1995 р. Однак, Конвенція 1997 р. розширює поняття корупції шляхом включення в нього великого кола діянь.

Головним значенням даної Конвенції є те, що вона передбачає посилення співробітництва країн учасниць в боротьбі з корупцією та

відкриває нові процесуальні можливості для переслідування злочинців [10].

Рамкове рішення про боротьбу з корупцією в приватному секторі 2002/246, прийняте для приведення у відповідність один з одним правових та адміністративних приписів держав учасниць ЄС, розкриває поняття активної та пасивної корупції в приватному секторі.

Згідно з цим Рамковим рішенням держави члени ЄС зобов'язані прийняти необхідні заходи: 1) для криміналізації активної та пасивної корупції в приватному секторі, а також підбурювання до цих дій; 2) щоб такі злочини підлягали кримінально-правовим санкціям стосовно фізичних осіб (максимальне покарання — тюремне ув'язнення з найменшою верхньою межею від 1 до 3 років) та юридичних осіб (кримінальні та адміністративні штрафи тощо).

Рамкове рішення залишає за країнами — членами ЄС можливість певних відхилень від його положень у сфері встановлення юрисдикції держави щодо корупційних діянь в приватному секторі [11].

Загальноєвропейське кримінальне право, в тому числі і у сфері боротьби з корупцією, здійснюється не шляхом уніфікації, а шляхом гармонізації національних законодавств, причому так званої “мінімальної гармонізації”. Змішаний характер регулювання боротьби з корупцією в ЄС та РЄ з одного боку створює правову основу для боротьби з таким видом злочинів. З іншого — це сприяє формуванню однакової кримінальної політики в цій сфері в державах-членах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На підставі викладеного є можливість констатувати наявність ґрунтового нормативного масиву міжнародно-правових актів щодо викорінення корупції на універсальному рівні. Однак, варто зауважити, що приписи міжнародно-правових актів ООН з досліджуваного питання викладені достатньо узагальнено, що дає можливість їх уточнення та деталізації на регіональному рівні та на рівні внутрішньодержавного законодавства держав-учасниць. Водночас, необхідною умовою для ефективної реалізації досліджуваних універсальних і регіональних міжнародно-правових актів на національному рівні є відокремлення бізнесу від політики. У Європі питання регіонального регулювання боротьби з корупцією розглядається крізь призму “мінімальної гармонізації” національних законодавств. Зазначене сприяє формуванню однакової кримінальної політики в даній сфері в державах-членах, однак сучасні реалії вимагають більш злагоджених дій, що, в свою чергу, потребує прийняття нових багатосторонніх міжнародно-правових актів, які б оптимізували співробітництво у сфері викорінення корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Проти* транснаціональної організованої злочинності. Конвенція Організації Об'єднаних Націй від 15.11.2000 р. // Офіційний вісн. України. — 2006. — № 14. — С. 340.
2. *Проти* корупції. Конвенція Організації Об'єднаних Націй від

- 31.10.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — № 49.
3. *Щодо попередження злочинності та кримінального судочинства*. Декларація Організації Об'єднаних Націй від 25.04.2005 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_e87
 4. *Україна* приєдналася до Декларації антикорупційного саміту в Лондоні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: ua.censor.net.ua/news/388193/ukrayina_pryyednalasya_do_deklaratsiyi
 5. *Про кримінальну відповідальність за корупцію*: Конвенція Ради Європи від 1999 р. // Офіційний вісн. України. — 2006. — № 9. — С. 252.
 6. *Додатковий* протокол № 1 до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 2003 р. // Офіційний вісн. України. — 2010. — № 15/ № 44. — 2006. — Ст. 2940. — С. 54.
 7. *Про цивільно-правову відповідальність за корупцію 1999 р.* Конвенція Ради Європи // Офіційний вісник України від 15.03.2006 р. — 2006. — № 9. — С. 252.
 8. *Про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств*: Конвенція Європейських співтовариств від 1995 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua>file>
 9. *Протокол до Конвенції про захист фінансових інтересів Європейських співтовариств 1995 р.* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.minjust.gov.ua>file>
 10. *Режим доступу*: http://eulaw/edu.ru/documents/legislation/law_defence.htm
 11. *Про боротьбу з корупцією в приватному секторі*. Рамкове рішення Європейських співтовариств від 2002 р. // Journal officiel de l'Union europeene L 192 du 31.7.2003, p. 54.

REFERENCES

1. *Konventsiiia* Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti [United Nations Convention against Transnational Organized Crime]. (2006, April 19). Ofitsiynyi visnyk Ukrainy — Official Bulletin of Ukraine, 14, 340 [in Ukrainian].
2. *Konventsiiya* Organizatsiyi Obiednanykh Natsiy Prot y koruptsiyi [United Nations Convention against corruption]. (2007, December 07). Ofitsiynyi visnyk Ukrainy — Official Bulletin of Ukraine, 49, 2048 [in Ukrainian].
3. *Deklaratsii* OON po preduprezhdeniyu prestupnosti i ugovnomu ravsudiyu ot 25 apreliya 2005 [UN Declaration on Crime Prevention and Criminal Justice from April 25 2005]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_e87 [in Russian].
4. *Ukrayina* pryiednalasya do Deklaratsiyi antykoruptsiynogo samitu v Londoni [Ukraine has acceded to the Declaration of the Anti-Corruption Summit in London]. (2016, May 12). ua.censor.net.ua. Retrieved from https://ua.censor.net.ua/news/388193/ukrayina_pryyednalasya_do_deklaratsiyi_antykoruptsiynogo_samitu_v_londoni [in Ukrainian].
5. *Konventsiiya* Rady Evropy Pro kryminalnu vidpovidalnist za koruptsiyu [Council of Europe Convention About Criminal Responsibility for Corruption]. (2006, March 15). Ofitsiynyi visnyk Ukrainy — Official Bulletin of Ukraine, 9, 252 [in Ukrainian].
6. *Dodatkovyi* protocol do Kryminalnoyi konventsiy pro borotbu z koruptsieyu (ETS 191) [Additional Protocol to the Criminal Law Convention on Combating Corruption (ETS 191)]. (2010,

- March 12). Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine, 15, 54 [in Ukrainian].
7. *Konventsiya* Rady Evropy Pro tsyvilno-pravovu vidpovidalnist za koruptsiyu [Council of Europe Convention on Civil Liability for Corruption]. (2006, March 15). Ofitsiynyi visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine, 9, 252 [in Ukrainian].
 8. *Konventsiya* Evropeyskikh Spivtovarystv Pro zakhyst finansovykh interesiv Evropeyskikh Spivtovarystv vid 1995 r [Convention of the European Communities on the protection of the financial interests of the European Communities of 1995]. (n.d.). old.minjust.gov.ua. Retrieved from <http://old.minjust.gov.ua/file/31880.docx> [in Ukrainian].
 9. *Protokol* do Konventsiyi Pro zakhyst finansovykh interesiv Evropeyskikh Spivtovarystv vid 1995 r [Protocol to the Convention on the Protection of the Financial Interests of the European Communities of 1995]. (n.d.). old.minjust.gov.ua. Retrieved from <http://old.minjust.gov.ua/file/31886.docx> [in Ukrainian].
 10. *Konventsiya* Soveta Evropeyskogo Soyuza ot 26 maya 1997 g., prinyataya na osnovanii Stati K.3(2)(s) Dogovora o Evropeyskom Soyuze, o borbe s korruptsiei, k kotoroy prichastny sluzhashchie Evropeyskikh soobshchestv ili sluzhashchie gosudarstv-chlenov Evropeyskogo Soyuza* [Council of the European Union Convention of May 26, 1997, adopted on the basis of Article K.3 (2) (c) of the Treaty on European Union, on the fight against corruption, in which employees of the European Communities or employees of the Member States of the European Union are involved*]. (n.d.). dokipedia.ru. Retrieved from <http://dokipedia.ru/document/5167376> [in Russian].
 11. *Décision-cadre* 2003/568/JAI du Conseil du 22 juillet 2003 relative à la lutte contre la corruption dans le secteur privé. (2003). Journal officiel de l'Union europeene, 192, 54 [in French].